

Antonina Kłoskowska

Międzynarodowe Seminarium poświęcone rozwojowi rodziny w różnych środowiskach kulturalnych

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 12, 325-328

1958

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

K R O N I K A Z A G R A N I C Z N A

UDZIAŁ SOCJOLOGÓW POLSKICH W ZJAZDACH, KONFERENCJACH I SEMINARIACH ZAGRANICZNYCH

W czerwcu 1955 roku odbyła się w Istambule zorganizowana przez International Association des Universités międzynarodowa konferencja poświęcona zagadnieniom kształcenia nauczycieli, pracowników nauki oraz kadr dla życia publicznego i administracji.

W delegacji polskiej brał udział prof. Jan Szczepański.

15–21 sierpnia 1956 r. odbyło się w Kolonii Międzynarodowe seminarium poświęcone rozwojowi rodziny w różnych środowiskach kulturalnych. Polskę reprezentował prof. dr J. Chałasiński. W seminarium tym w r. 1957 uczestniczyła doc A. Kłosowska.

W dniach 22–29 sierpnia 1956 roku odbył się w Amsterdamie III Światowy Kongres Socjologów. Kongres został zorganizowany przez International Sociological Association. Kongres poświęcony był problemom zmian społecznych w XX w.

W skład reprezentacji polskiej weszli: J. Chałasiński, J. Gałęski, J. Hochfeld, S. Nowakowski, S. Ossowski, J. Szczepański, A. Schaff i T. Tepicht.

W październiku 1956 r. odbyło się w Paryżu zorganizowane przez UNESCO polsko-francuskie seminarium poświęcone zagadnieniom postępu w naukach społecznych.

Wśród uczestników polskich znajdowali się następujący socjologowie: N. Assorodobraj, J. Lutyński, S. Nowak, J. Szczepański i J. Strzelecki.

We wrześniu 1957 r. zorganizowano drugie podobne seminarium w Londynie z udziałem ekonomistów i socjologów polskich i angielskich. Przedmiotem seminarium były procesy industrializacji i związane z nimi przeobrażenia społeczne i kulturalne. Ze strony polskiej w seminarium brało udział 10 socjologów — przeważnie pomocniczych pracowników naukowych.

W ramach stypendium UNESCO odbyli w końcu 1956 r. trzymiesięczny staż naukowy w Paryżu pracownicy socjologii: A. Pawelczyńska, W. Piotrowski i R. Szwarc-Tulli. Staż zorganizowany był na terenie Institut Français d'Opinion Publique i Institut National d'Etudes Démographiques.

MIĘDZYNARODOWE SEMINARIUM POŚWIĘCONE ROZWOJOWI RODZINY W RÓŻNYCH ŚRODOWISKACH KULTURALNYCH

Od 1954 r. odbywają się corocznie zebrania Międzynarodowego Seminarium, poświęconego zagadnieniom rodziny, organizowane z ramienia UNESCO. Sekretariat tego Seminarium, mieszczący się w Instytucie Nauk Społecznych UNESCO, pozostaje pod dyrekcją prof. N. Andersona, samo zaś Seminarium jest powiązane z Międzynarodowym

Komitetem Nauk Społecznych. Trzecie zebranie Seminarium odbyło się w dniach od 15—21 sierpnia 1956 r. w Kolonii. Było ono poświęcone ewolucji rodziny w różnych środowiskach kulturalnych i społecznych.

Uczestnikami Seminarium, których liczba nie przekraczała kilkunastu osób, byli między innymi profesorowie E. Burgess, M. Nimkoff, L. v. Wiese ze Stanów Zjednoczonych, J. Chałasiński z Polski, P. Chombart de Lauwe z Francji, P. de Bie z Belgii. Gospodarzami zebrania byli dr Anderson z Instytutu Nauk Społecznych UNESCO oraz dr Gnauck jako sekretarz generalny niemieckiej komisji UNESCO. W ciągu tygodnia obrad dyskutowano kolejno nad referatami następujących uczestników Seminarium: de Bie, Agersnap, Chałasiński, Naraghi, Kooy, Baumert, Chombart de Lauwe, Hanssen, Nimkoff, Gratiot, Burgess, Mogy.

Większość referatów miała za przedmiot zmiany zachodzące w strukturze i funkcjach rodziny pod wpływem społecznych przeobrażeń związanych z rozwojem technicznym. Ponieważ każdy z referentów operował na ogół materiałami pochodzącymi z badań i obserwacji przeprowadzanych we własnym kraju, referaty dostarczały bogatego materiału porównawczego reprezentującego szeroką skalę kulturową sięgającą od Iranu poprzez Polskę do krajów Europy zachodniej i Stanów Zjednoczonych.

Wśród referowanych studiów dotyczących przemian rodziny pod wpływem przeobrażeń techniczno-społecznego środowiska zarysowały się dwie kategorie. Pierwsza obejmowała problematykę takich krajów, jak Iran lub Polska, w których proces przeobrażeń znajduje się właśnie w pełnym toku. Druga, licznie reprezentowana kategoria studiów z krajów zachodnich obejmowała badania, które w formie raczej retrospektywnej ujmowały problemy historycznych przemian i koncentrowały się na aktualnym charakterze i funkcjach rodziny, stanowiącej rezultat tych przeobrażeń.

Wchodzący w zakres grupy pierwszej referat prof. Chałasińskiego nakreślił syntetyczny obraz przemian demograficznych Polski w ostatnim dziesięcioleciu oraz przedstawił dynamikę społeczno-kulturalnych procesów znamiennych dla tego okresu gwałtownej pionowej i poziomej ruchliwości społecznej, związanej z rewolucją przemysłową i budową nowych podstaw ustrojowych. Na tym tle wskazał główne kierunki badań nad rodziną i wzorami jej przekształceń, prowadzonych w wielkomijskich ośrodkach przemysłowych tradycyjnego oraz nowego typu i w wybranej, względnie izolowanej, społeczności wiejskiej.

Wśród referatów zajmujących się zagadnieniem rodziny w krajach zachodnich można wymienić referat B. Hanssena (Szwecja) rozpatrujący zależność typu osobowości od historycznie zmiennej konstelacji rodzinnej, ulegającej ewolucji w miarę postępu urbanizacji i uprzemysłowienia. Bardzo interesujące materiały zawierał referat G. A. Kooya (Holandia) *Zmiany pozycji i charakteru małej rodziny w Holandii w ciągu XX w.* Język holenderski, szczęśliwszy pod tym względem od ogółu języków europejskich, posiada specjalny termin dla określenia małej rodziny (gezin) w odróżnieniu od wielkiej (familie). Referat Kooya stanowił streszczenie pięciu początkowych rozdziałów przygotowywanej książki, poświęconej przeobrażeniom małej rodziny holenderskiej na przestrzeni minionego półwiecza. Akcentował on w szczególności zmiany tradycyjnej, patriarchalnej struktury „gezin” w kierunku demokracji i egalitaryzmu oraz zmianę funkcjonalnego charakteru, polegającą na przesunięciu zasadniczego akcentu od funkcji ekonomicznych i prokreacyjnych na emocjonalne.

Profesorowie M. Nimkoff i M. Grigg z uniwersytetu Stanu Floryda przedstawili wyniki badań nad zwartością rodziny w małym, szybko uprzemysławiającym się miasteczku południowej Florydy. Z referatu wynika wniosek, że consensus w małżeństwie

badanej społeczności nie przedstawia się jako zjawisko jednowymiarowe. Niepodobna rezultatów badań ująć w postaci jednej skali, lecz konieczna jest konstrukcja dwóch skal. Skale te mierzą dwa odrębne układy wartości zawierające zarówno elementy tradycyjnego, jak i rozwojowego stosunku wobec rodziny. Te dwa układy są produktem aktualnego stanu ewolucji rodziny w badanej społeczności, która ulega dalszym przeobrażeniom. Stąd też badacze przewidują w przyszłości przekształcenia stwierdzonych układów.

Zagadnienie stałości rodziny oraz rozwodów w Niemczech Zachodnich było przedmiotem referatu dra Baumerta z Institut für Sozial- und Wirtschaftsforschung w Bad Godesberg. Autor zastrzegł, że cyfr odnoszących się do rozwodów nie można w oderwaniu od innych czynników traktować jako wskaźnika stabilizacji rodziny. Uwzględniając jednak całokształt rezultatów rozleglejszego zakresu badań autor stwierdził, że stale wzrastająca od stulecia proporcja rozwodów stanowi pośredni rezultat przeobrażeń rodziny, będących wynikiem postępującej urbanizacji, industrializacji i wzrostu indywidualizmu.

Na uwagę zasługuje również referat P. Chombart de Lauwe'a, aczkolwiek jego temat i wnioski nie pozostawały w bezpośrednim związku z zagadnieniem przeobrażeń rodziny w toku industrializacji. Referat przedstawił rezultaty badania poglądów reprezentatywnej grupy małżeństw regionu paryskiego na właściwą formę zawierania małżeństwa. Większość badanych (64%) wypowiedziała się za ceremonią religijną, której przeciwstawiło się 25%. Zwolennicy małżeństwa wyłącznie cywilnego stanowili 23%, zaś związków wolnych — 5,5%.

Obok referatów przedstawiających wyniki i plany zamierzonych badań były referaty zajmujące się wyłącznie lub głównie problemami metod i techniki badań nad rodziną. Tu wymienić można referat J. Mogeя z uniwersytetu w Oksfordzie *Swobodny wywiad w badaniach nad rodziną*; P. de Bie z uniwersytetu w Louvain *Uwagi odnoszące się do dwóch badań prowadzonych aktualnie w Belgii* oraz J. Daric z Institut National d'Etudes Démographiques *Znaczenie statystyki danych demograficznych w badaniach nad rodziną*.

Prace Seminarium prowadzone były w sposób bardzo intensywny, posiedzenia odbywały się dwa razy dziennie i trwały łącznie po sześć i pół godziny. Każde posiedzenie poświęcone było dyskusji nad jednym referatem. Dyskusja uwzględniała obszernie zarówno zagadnienia merytoryczne, jak metodologiczne. Niejednokrotnie podkreślano w niej wagę międzynarodowej współpracy w zakresie badań nad rodziną i znaczenie interkulturalnych porównań rezultatów badań.

Celem wzmocnienia współpracy ocjologów różnych narodowości w dziedzinie badań rodziny postanowiono stworzyć stały komitet dla koordynacji pracy Seminarium. W skład tego siedmioosobowego komitetu wybrani zostali profesorowie: J. Chałasiński (Polska), P. Chombart de Lauwe (Francja), B. Hanssen (Szwecja), R. König (NRF), J. Mogeя (Anglia), E. Naraghi (Iran), H. Walker (St. Zjednoczone).

Czwarte kolejne zebranie Seminarium odbyło się w Wageningen (Holandia) w październiku 1957 r. W Seminarium uczestniczyło 20 osób reprezentujących socjologię ośmiu krajów europejskich (Anglia, Austria, Hiszpania, Holandia, Francja, Niemcy, Polska, Szwecja) oraz Afryki, Indii i Stanów Zjednoczonych. Nowum w organizacji Seminarium stanowił podział na grupy, w ramach których odbywały się dyskusje szczegółowe oraz dokonywało się przygotowanie do wystąpień zbiorowych na zebraniach plenarnych. Członkowie Seminarium podzielili się na pięć grup, których dyskusje poświęcone były następującym zagadnieniom: problemy ekologiczne związane z rodziną, zagadnienie płodności, rodzina a środowisko społeczne, rodzina a wzory społeczne, ludzie starzy

w rodzinie. Ponadto jeden referat poświęcony był zagadnieniom metodologicznym, jedno zaś zebranie miało za przedmiot dyskusję nad stosunkiem socjologii do polityki społecznej.

W niektórych wypadkach grupy zorganizowane w czasie Seminarium stały się podstawą do organizacji zespołowych badań interkulturalnych. Przewodniczącym zebrania był P. Chombart de Lauwe, który jest również redaktorem tomów prac Seminarium z roku 1956 i 1957 przygotowywanych do druku. Dwa poprzednie tomy za lata 1954 i 1955 ukazały się pod redakcją prof. N. Andersona.

Antonina Kłoskowska

CENTRE D'ETUDES SOCIOLOGIQUES

Rozwój każdej dziedziny wiedzy we współczesnej epoce wymaga nie tylko istnienia wyspecjalizowanych grup badawczych, z których każda pracuje nad jakimś problemem. Wymaga również koordynacji wysiłków tych grup, a nawet, w większym lub mniejszym zakresie, wspólnego kierownictwa i planowania. Ośrodki koordynujące, kierownicze i planujące powstają zwłaszcza w tych krajach, w których zasadniczą rolę w finansowaniu nauki spełnia państwo, w których rozwój danej dziedziny wiedzy, ważny nie tylko z punktu widzenia samej nauki, lecz i ze względów ogólnospołecznych, nie znajduje dostatecznych dla siebie bodźców w tradycyjnym systemie organizacji i finansowania badań.

Uwagi te odnoszą się nie tylko do krajów socjalistycznych. Ośrodki koordynujące, a nawet kierownicze i planujące badania w zakresie jednej lub wielu dziedzin wiedzy powstają również w krajach, w których gospodarce i życiu społecznym dominuje nadal, mimo daleko nieraz posuniętych reform, prywatna inicjatywa i przedsiębiorczość. Do krajów tych należy Francja. Niezależnie od zakładów i instytutów uniwersyteckich i prywatnych we Francji istnieje wiele centralnych specjalistycznych instytutów naukowych finansowanych wyłącznie lub częściowo przez państwo. Obok nich po wojnie powstał, również finansowany przez państwo, Narodowy Ośrodek Badań Naukowych (Centre National de la Recherche Scientifique), który organizuje, inspirowa i finansuje badania, zwłaszcza teoretyczne, we wszystkich niemal dziedzinach nauki.

Do dziedzin tych należy również socjologia, którą w ramach CNRS reprezentuje Ośrodek Badań Socjologicznych (Centre d'Etudes Sociologiques — Paris VII, 54 rue des Varennes) założony w 1946 r. Obok wyżej wymienionych przyczyn o utworzeniu tego Ośrodka zadecydowała jeszcze jedna okoliczność. Na uniwersytetach francuskich nie ma osobnego licencjatu (magisterium) z socjologii, egzamin z etyki i socjologii jest jednym z egzaminów w zakresie licencjatu z filozofii. Ten system, nawiązujący do tradycji socjologii Durkheima, nie jest niewątpliwie dobrym systemem kształcenia kadr socjologów, zwłaszcza socjologów prowadzących badania społeczne. W tych warunkach Ośrodek Badań Socjologicznych pełni także funkcje ośrodka kształcenia socjologów spośród osób posiadających wykształcenie uniwersyteckie w zakresie filozofii, psychologii, geografii społecznej, etnologii itp¹.

Struktura Ośrodka Badań Socjologicznych jest następująca: władzę naczelną stanowi Komitet Dyrektorów (Comité Directeur) złożony z najwybitniejszych socjologów francuskich i uczonych z pokrewnych dziedzin. Dyrektorem naczelnym tego Komitetu jest obecnie (1956 r.) J. Stoetzel. Kierownikami poszczególnych działów pracy są

¹ Por. E. Morin, *L'enseignement de la sociologie, de la psychologie sociale et de l'anthropologie sociale*, rozz. IV: *L'enseignement des sciences sociales en France*, Paryż 1953.